

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. nr. 7. Skav.

Fylke: Vest Agder.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Laudal. og Søgne.

Emne: Skav

Bygdela~~g~~vreheia. Austre del.

Oppskr. av: O. G. Bruskeland.

Gard: Bruskeland. Berge.

(adresse): Mandal.

G.nr. ? Br.nr. ?

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

A. Egen erindring fra 1880-1890 årene i Laudal.

(Første del gjelder også for Søgne)

Noget "samnamn" kjender jeg ikke. Vanleg ble brukt hjelpefor ell. naudfor.

Bare navnene skav og brom er kjendt. Beit er såvidt jeg vet ukjendt her. Derimot f. eks. i Nordfjord hvor jeg en tid var fylkesagronom. Lærer Egeland, Mandal meddeler at man på Egeland i Sør Audnedal istedet for Brom brukte ordet "Spre" for de små kviste av eik som bruktes til for. Samnamn ukjendt. Ordet Skava tror jeg bruktes slik: Skjev-nutid. Skov-fortid. Å Skava-innfinitiv. Skave-perf. parts.

Skav var nytta, men stadig i mindre mengder og ble til vanleg slutt omkring år 1900. Det var nok nærmest i vanskelige forår. I Laudal var det serleg osp som ble brukt. Litt raun. Bark av alm ble brukt litt om våren i, sevjetia når den kunde flekkes av. Skav av nåletre ukjendt. Når det var tale om skav eller å skava tenkte man vistnok i Laudal bare på osp. Noget rim - som nevnt under punkt 7 ukjendt både i Laudal og Søgne.

Skav ble vesentlig brukt til storfe, litt til sau. Det var på efterjulsvinteren og serlig om våren det ble brukt for å spare på høiet og greie dyrene over "værknipa". Til vanleg fik dyrene skavet serskilåt, men til dyr som nødig vilde spise det ble det nok blandet i høiet.

2. Skav.

Man regnet med at det ble mere melk, -men ble det brukt for å spare på høiet merket man nok lite til det.

Ospeskav måtte brukes med måte dersom man ikke vilde re-
sikere beisk eller bitter smak på ^{melken} smøret.

Det hente nok i forknappede tider at man reiste eins erind til skogs efter matriel til skaving, ospestokker og kvist, men det vanlige var at man fik det heim sammen med slikt som skulde være til brensel. I Laudal bruktes ikke hesjer derfor var det ikke tale om skaving av hesjematriell.

Man hadde ikke spesielt navn på arbeidet med å hente skavved og navnet var skavved. Gjerningsordet, marka "ukjent.

Skavveden ble hentet til ymse tider eftersom det passet med arbeidsforholdene og f.eks. vinterføre. At det skulde gjøres på bestemte dage hørte jeg intet om.

Skavinga ble utført i vedskjulet dersom det var mildvær. Ellers på kjøkkenet, iblandt i stua og i fjøset eller andet varmt rom. På vårparten og solskinsdage, når borken ikke var frosen var man ute bl. a. skovstokker som hadde grøn bork og som kunde være 3-4 m lange.

Som reuskap ble nyttet tollekniv for alle småkavier fra et par til fire fem cm. diameter. Slikt ble først kappet opp i 70-80 cm. lengde. For større bruktes bandekniv eller en avbrett i ja vanlig omviklet en falle mot den avbrukne ende. Så holdt man med den anden hånd i i ja kjodet. Man brukte ingen særskilte anordninger som skrue eller krak andet end ved skaving av ospestokker la man enden opp i sagekrakken ell. lign. sa det grove "matriel kom ca 1 m. opp fra marken. " skavhæl" ukjent.

ved skaving av småkjeppene sat man på en vanlig krak og holdt kniven i den ene og kjeppen eller "Stranglen" et ord som tiidels ble brukt, i den andre hånd. Det var om å gjøre å få så tynne skavfliser eller skavdele og så lite

tre som mulig med. Veden eller kavlene som ble kaldtes skavved og den avskavede bork skavfliser eller bare skav.

Som før nevnt var skavveden vanlig lengere en vanlig ved-gjerne 70- 80 cm. De skavede trestykker kaldtes, sjevle⁴, skjevlingar². Som før nevnt tok man i Laudal også skav av grovere dele og større ospestokker forutsat at borken var grønn. Det hendte tildels at man først tok vek det ytre grove lad "burkle" og fjernet det før man tok til å skave. Det bruktes bare ganske lite. Det var for arbeidsamt og skavlaget var tynnere end vanlig og gav lite for.

Det var om å gjøre at skavflisene ble så tynne som mulig og ble renselig behandlet. Desuten at der fulgte med så lite av veden-av treet-som mulig.

Skjevlingarne ble brukt til vanlig brendsel og i blandt lagret og brukt til bakstevd.

I Søgne og også andre kystbygder med lite skog bl.a. lite osp-, men hvor eikekrat tildels vokser nokså frodig og ut mot kysten, ble grene og smådele av eik skavet. For å utnytte eiketreeene ble de "kyllet" d.v.s. at top og grene ble hugget av ca 1,5 m over jorden. Så vokste der frem nye grene som en "tust" fra toppen av stubben og efter endel års forløp, når grenene hadde fått høvelig tykkelse ca 3 cm. tvermål ble der "kjyllet" pånytt. På denne måte kunde eika nyttes til produksjon av for. Det var selvsagt serlig slike som stod nogenlunde bekvemt til i utkanten av innmarken og slik at de gjorde minst mulig skade.

Det avhugne grene ble transportert heim, hugget opp i legde på 60-70 cm og skavet med kniv og dette nyttet som forann opplyst. Smågrenene med knopperne ble også brukt til for under navn av "brom", se dette.

Bruk av skav og hjelpefor i det hele av tok meget i 1190 1890 årene og serlig efter 1900. Gårdene ble oppdyrket bedre, og her kom kraftfor og kunstgjødsel. Nu er det nærmest helt slutt.